

7. Украина вошла в ТОП-10 стран по количеству внутренних переселенцев – ОБСЕ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://informator.media/archives/106228>.
8. З початку АТО з полону бойовиків звільнили понад 3 тисячі осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2017/09/77154322>.
9. Stockholm International Peace Research Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.sipri.org>.
10. Міжнародне право : військові аспекти : навчальний посібник / Під заг. ред. В. Б. Толубка. – К. : НАОУ, 2003. – 252 с.
11. Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August, 1949 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/380?OpenDocument>.
12. Бескоровайний С. Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання / С. Я. Бескоровайний // Військове право. Юридичні науки. – 2014. – № 3. – С. 116–126.
13. Міжнародне гуманітарне право : навчальний посібник / Під ред. Базова В. П. – К. : Варта, 2000. – 140 с.

УДК 341.123:33.025.15

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ ООН

FEATURES OF APPLICATION OF UN SANCTIONS

Михайлів Д.С.,
студент ІV курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті висвітлюється механізми правового впливу ООН на держави-члени організації, які порушують норми міжнародного права. Аналізуються окремі засоби і методи здійснення такого впливу. Розглядається їх роль у підтримці міжнародного миру та безпеки. Пропонуються перспективні напрямки розвитку економічних та дипломатичних санкцій.

Ключові слова: дипломатичні санкції, ембарго, ООН, Рада Безпеки ООН, Генеральна Асамблея ООН, країна-об'єкт санкцій.

В статье освещаются механизмы правового воздействия ООН на государства-члены организации, нарушающие нормы международного права. Анализируются отдельные средства и методы осуществления данного воздействия. Рассматривается их роль в поддержке международного мира и безопасности. Предлагаются перспективные направления развития экономических и дипломатических санкций.

Ключевые слова: дипломатические санкции, эмбарго ООН, Совета Безопасности ООН, Генеральная Ассамблея ООН, страна-объект санкций.

The article covers the mechanisms of the UN's legal influence on the member states of the organization that violate the norms of international law. The analysis of separate means and methods of realization of the given influence is analyzed. Their role in supporting international peace and security is considered. Proposed directions of development of economic and diplomatic sanctions are offered. The UN mechanism for the implementation of sanctions measures has been identified, in particular, it provides for the prevention or reduction of the negative consequences of the introduction of sanctions regimes for third countries, which is defined as overcoming the adverse effects of sanctions. The latter include, as a rule, the unpredictable negative impact of coercive measures on the economy of third countries, in particular, the economic losses suffered by the states that impose sanctions as a result of the implementation of the decisions of the Security Council aimed at excluding the offender from the field of international co-operation.

The urgency of this topic is due to the fact that in today's conditions more and more cases of violations by States of international law are occurring, therefore there is a need to confront such unlawful acts and the maintenance of law and order in the world. To date, the UN has been a major international organization whose responsibilities include the responsibility for maintaining international peace and security. The article talks about the structure of the UN and allocates two bodies that directly implement their main function, as defined by the UN Charter. It is a question of the UN General Assembly, which can adopt resolutions of a recommendatory nature, and the Security Council, whose acts are subject to mandatory implementation.

In the article, the author believes that statements about the ineffectiveness of UN sanctions are insufficiently substantiated and not true. Since it is necessary, before formulating a negative opinion on the ability of sanctions to influence international peace and security, to consider the costs of States required to attract alternative foreign policy methods (including military ones) to address the international crisis.

Key words: diplomatic sanctions, embargo, UN, UN Security Council, UN General Assembly, country-sanctions law.

Актуальність даної теми зумовлена тим фактом, що в сучасних умовах все частішими є випадки порушення державами норм міжнародного права, тому виникає необхідність у протистоянні таким незаконним діям та забезпечення правопорядку у світі. На сьогодні ООН виступає основною міжнародною організацією, до чияї компетенції віднесено обов'язок із підтримки міжнародного миру та безпеки. Відповідно, в межах своєї компетенції Організація може застосовувати санкції до суб'єктів, які порушують норми міжнародного права.

Слід зазначити, що поняття «санкції» в тексті Статуту ООН не використовується, а вживається лише термін «примусові заходи», під якими власне розуміють санкції.

У структурі розглядуваної організації виділяють два органи, які безпосередньо реалізують свою основну функцію, що визначена Статутом ООН. Мова йде про Ге-

неральну Асамблею ООН, яка може приймати резолюції, що мають рекомендаційний характер, та Раду Безпеки, акти якої підлягають обов'язковому виконанню. Із цього приводу американські дослідники Л. Гудріч та Є. Хамбро вказують на існування загального принципу, на якому базується система миру та безпеки за Статутом ООН, а саме, що Генеральна Асамблея є переважно органом обговорення, в той час як Рада Безпеки – органом дії [6, с. 39].

До компетенції Генеральної Асамблеї ООН віднесені такі санкційні повноваження:

1) можливість застосування санкції проти члена організації, який не виконує свої фінансові зобов'язання, що полягає в позбавленні права голосу у відповідності зі ст. 19 Статуту ООН;

2) спроможність за рекомендацією Ради Безпеки застосовувати санкції проти будь-якої держави-члена Організа-

ції, якщо проти нього запроваджуються заходи Ради Безпеки, як превентивні, так і примусові. Ці санкції можуть знаходити вираз у призупиненні здійснення прав та привілеїв, які належать йому як члену Організації, позбавленні права голосу в органах ООН;

3) здатність за рекомендацією Ради Безпеки, відповідно до ст. 6 Статуту ООН, застосовувати санкції проти держави-члена організації, яка систематично порушує принципи Статуту та не виконує рішення органів ООН, позбавляючи її членства в цій Організації, або відмова державі-правопорушнику в її проханні стати членом організації (Південній Родезії було відмовлено в членстві в ООН під час застосування Радою Безпеки примусових заходів проти цієї країни) [1].

Рада Безпеки може визначити існування загрози миру або акту агресії, приймати рішення про те, до яких заходів слід вдаватися для підтримання та поновлення міжнародного миру. До того ж, тільки Рада Безпеки здатна визначити стан, який може призвести до виникнення гострої конфліктної ситуації і зробити відповідні рекомендації. Також виключна прерогатива Ради Безпеки полягає в прийнятті резолюцій про застосування колективних санкцій воєнного характеру.

Таким чином, у ході аналізу повноважень Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї у сфері застосування санкційних заходів можна дійти висновку про те, що обидві структури ООН стосовно один одного мають частково взаємодоповнюючі і взаємовиключні повноваження [8, с. 57].

Однак слід зазначити, що для того, щоб санкційні заходи були запроваджені, необхідні відповідні дії зі сторони держав-членів ООН. Адже основна особливість міжнародного права полягає в тому, що для імплементації його приписів немає органів загальної юрисдикції [7, с. 132].

У своїй діяльності ООН найчастіше застосовує такі різновиди санкцій, як економічні й торговельні. Також можуть застосовуватися більш конкретні заходи, зокрема фінансові й дипломатичні обмеження, ембарго на поставки зброї, заборона на пересування тощо.

Досвід ООН із застосування санкційних заходів демонструє наявні приклади запровадження вибіркового санкцій, які можуть зводитись до заборони торговельних операцій, культурних, науково-технічних обмінів із країною-об'єктом санкцій і не поширюватись на всі види міжнародної взаємодії. Так, Резолюцією від 17 травня 2000 р. Рада Безпеки ввела не лише ембарго на поставки озброєнь Еритреї та Ефіопії, але й заборонила надання цим державам допомоги й послуг у сфері підготовки кадрів, пов'язаних із виробництвом, обслуговуванням чи експлуатацією зброї та її матеріальних засобів [2]. У документі № 1221 1999 р. щодо Анголи Рада Безпеки поставила питання про введення санкційних заходів у сфері надання електрозв'язку [3].

Досить цікавими є приклади застосування санкцій ООН до Афганістану, коли відбулося поступове посилення видів колективних примусових заходів внаслідок погіршення репутації держави. Рада Безпеки спочатку застосувала такі заходи, як конфіскація майна, заморожування активів, блокування допомоги по лінії міжнародних фінансових організацій (таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий Банк), заборона капіталовкладень в економіку Афганістану, а також надання йому фінансової, матеріальної, технічної допомоги. А вже наступним кроком стало прийняття Резолюції № 1390 від 16 січня 2002 р., якою змінювався характер санкцій щодо «Аль-Каїди»/«Талібан», вводилася заборона на поставку зброї і в'їзд в інші країни для членів цього терористичного угруповання, а також осіб і організацій, пов'язаних з їхньою діяльністю. Також зазначалося, що «ці заходи розглядатимуться через 12 місяців, і наприкінці цього періоду буде прийнято рішення щодо їх удосконалення» [4], що згодом було зроблено в наступних резолюціях.

Важливе місце серед санкційних заходів ООН займає заборона на поставки нафти, що спрямована на послаблення економіки чи загального функціонування цільової держави для того, щоб зменшити воєнну мобільність країни-об'єкта санкцій. Проте цей різновид санкції часто спричиняє складні гуманітарні наслідки, тому піддається жорсткій критиці або часто бойкотується окремими членами міжнародного співтовариства. Крім того, за таких обставин найбільше страждають незахищені верстви населення в державі правопорушниці, а не політична верхівка країни-об'єкта санкцій, проти якої, власне, як правило, і спрямовані санкційні режими ООН, особливо якщо такі заходи проводяться в період війни чи голоду [8, с. 61].

Особливості застосування дипломатичних санкцій полягає в тому, що спочатку відбувається скорочення чисельності дипломатичного персоналу або зниження його рівня, а потім, якщо це не призведе до позитивних наслідків, повний розрив дипломатичних відносин. Так, у резолюції щодо Судану від 26 квітня 1996 р., у якій Рада Безпеки ухвалила: «Якщо Судан не виконає її вимог щодо видачі трьох осіб, які розшукуються у зв'язку зі спробою здійснення замаху на життя президента Єгипту, і не припинить підтримувати терористичну діяльність, відносно Судану провадитимуть обмежені дипломатичні санкції» [5]. Вказані санкційні заходи почали діяти з 10 травня 1996 р., тобто з моменту скорочення державами-членами ООН чисельності суданського дипломатичного персоналу й обмеження в'їзду на свою територію чи транзит через неї високопосадовців Судану.

Важливим видом міжнародних санкцій у практиці Організації Об'єднаних Націй є ембарго на поставки озброєнь і воєнних матеріалів. Однак у цьому випадку постає проблема в тому, що основними поставниками зброї у світі є США, Росія, Франція, Великобританія, тобто держави, що є постійними членами ООН. У зв'язку із цим не дивно, що, наприклад, за результатами досліджень фахівців Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру, з 27 епізодів накладання ООН ембарго на поставки озброєнь протягом 1990–2006 рр. лише у 5 випадках постійні члени Ради Безпеки ООН виконували власні домовленості повною мірою. У 9 ж ситуацій хоча б одна країна серед постійних членів ООН надавала воєнну підтримку цільовій державі, при тому, що ще в 7 епізодах спостерігалось бойкотування санкційних заходів із боку хоча б однієї країни, яка має право вето в Раді Безпеки [8, с. 63].

Серед найбільш розповсюджених чинників, які перешкоджають імплементації ембарго на поставки озброєнь, виділяють транснаціональну злочинність, децентралізацію державного управління в цільовій державі чи країнах-сусідах, корумпованість її владної еліти, що в сукупності зводить нанівець усі зусилля міжнародного співтовариства з розблокування конфлікту [8, с. 63].

Особливістю механізму ООН із реалізації санкційних заходів є й те, що ним передбачено попередження або зменшення негативних наслідків від впровадження санкційних режимів для третіх країн, що визначається як подолання побічної дії санкцій. До останньої відносять, як правило, непередбачуваний негативний вплив примусових заходів на економіку третіх країн, зокрема економічні збитки, що їх зазнають держави, які застосовують санкції унаслідок виконання рішень Ради Безпеки ООН, спрямованих на виключення правопорушника з поля міжнародної взаємодії [8, с. 64]. Проте в більшості випадків питання надання допомоги третім державам, які постраждали від застосування економічних санкцій, залишається невіршеним. Деякі положення щодо компенсації третім країнами були прийняті лише якщо санкції завдавали шкоди великим країнам, як у випадку санкцій проти Югославії.

Застосовуючи санкції до окремих суб'єктів міжнародних правовідносин, світове співтовариство переслідує

такі цілі: 1) попередження суб'єкта міжнародних відносин про порушення ним норм міжнародного права; 2) обмеження участі відповідного суб'єкта в забороненій діяльності; 3) зміна протиправної поведінки суб'єкта. Таким чином, у сучасних умовах Генеральна Асамблея та Рада Безпеки виступають тими органами ООН, які здатні протистояти міжнародним правопорушенням та забезпечувати загальну колективну безпеку у світі. Існують непоодинокі спекулятивні висловлювання про те, що механізми впливу ООН на держави-правопорушниці міжнародного порядку є неефективними. На нашу думку, такі заяви є недостатньо обґрунтованими та не відповідають дійсності.

Оскільки перед тим, як формулювати негативний висновок щодо здатності санкцій впливати на міжнародний мир і безпеку, потрібно поррахувати витрати держав, необхідні на залучення альтернативних методів зовнішньої політики (в тому числі військових) для розв'язання міжнародної кризи. Тому ООН потрібно притримуватися курсу на застосування економічних та дипломатичних санкцій. У той же час необхідно працювати над їх розвитком і пристосування до нової інформаційної доби в еволюції людства, впроваджувати для держав-правопорушниць обмеження у сфері застосування мережі Інтернет та обміну новітніми технологіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 в ред. від 16.09.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010/ed20050916.
2. Резолюція РБ ООН S/RES/1298 (2000) від 17.05.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/437/84/PDF/N0043784.pdf>.
3. Резолюція РБ ООН S/RES/1221 (1999) від 12.01.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/006/45/PDF/N9900645.pdf>.
4. Резолюція РБ ООН S/RES/1390 (2002) від 16.01.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/216/04/PDF/N0221604.pdf>.
5. Резолюція РБ ООН S/RES/1054 (1996) від 26.04.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N96/118/71/PDF/N9611871.pdf>.
6. Александрова Э. ООН: объединенные действия по поддержанию мира / Э. Александрова. – М. : Международные отношения, 1978. – 190 с.
7. Решетов Ю.А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности / Ю.А. Решетов. – М. : Междунар. отношения, 1983. – 224 с.
8. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика : [монографія] / Ю.О. Седляр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 412 с.